

Edasi

Laupäev, 9. detsember 1978

Nr. 282
(8810)

XXXI aastakäik
Hind 2 kop.

Keskhariduse kvaliteet ei tule iseenesest

Vastab Eesti NSV haridusminister FERDINAND EISEN

⊗ Tänavune õppeaasta on eriline nii õpilastele kui õpetajatele, sest kartulinädalad nõuavad tagantjärele õppimist. Kas tullakse toime? Või tehakse mõningaid mööndusi?

Maakoolides oli lubatud esimese õppeveerandi hindede mitte välja panna. See oli ainus mööndus. Kartulivõtu eest aga said õpilased hindeks «väga hea», mille nad olid tõesti ära teeninud võrdsest täiskasvanutega viimas, poris ja külmas töötades. Eriti käib see maakoolide õpilaste kohta, kes olid väljas kohati terve kuu järjepannu. Olid kohusetruult, koos oma õpetajatega. Selle eest veel kord suur tänu.

Kui palju tööpäevi õpilaste-õpetajate arvele tuli, need kokkuvõtted on põllumajandusvalitsuste käes. Tonnid on aukartustäratavad. Tõsi, neid võinuks olla veelgi enam. Puhuti tuli ette koolipäevade raiskamist. Kui juba hommikul oli näha, et ilm põllule ei luba, oleks võinud mõni kord lapsed koolitööd teema lasta, selle asemel et neid põlluveerele ligunema ja ilmamuutust ootama saata. Iga tühjajooksnud päev oli õpilastele kahekordselt kaotatud päev, mis tuleb nüüd tasa teha.

Ilmselt jätkub tasategemist kevadeni. Raskem koorem lasub esimesel poolaastal, sest kevadpoolaastal peame õpilaste õppimisvõimet ja -aega säästma — neid ootavad eksamid. Oleme soovitanud koolidel kohendada ja kohendada ainetundide temaatilist kalenderplaani. Mõningaseks kergenduseks on selle õppeaasta alguses saadud üleliidulised juhtnöörid reaalainete programmide mõningase kärpimise kohta. Tõsi küll, kärpida lubatakse vähe, kuid pole välistatud kohandamine liiduvabariigi eripärale. Oleme seda õigust kasutanud. Töö programmidega jätkub: see nõuab loomingulist lähenemist — silmas tuleb pidada aine sisulisi, metoodilisi ja kasvatuslikke aspekte.

Eesti NSV Haridusministeerium on oma instruksioonide kaudu ja oma töötajate suu- ning trüki-sõnalistes väljaastumistes rõhutanud kõigi ainete raudvara põhjalikku omandamist. Mida kujutab endast raudvara? Need on iga aine olulisimad sõlmküsimused, milles säilib aine struktuur ja sisemine loogika. Mõningaid peatükke ja ainelõike tuleb käsitleda nüüd vaid tutvustavalt.

⊗ Ent ometi kurdavad kodud laste ülekoormust. Juba algklassi õpilase tööpäev venib mõnikord 10–12 tunniseks. Seejuures pole tunniplaani sageli koostatud vahelduvrütmis, mõnele ülipikale päevale (vahel ka laupäevale) kuhjuvad kõik rasked ainetunnid. On juurdunud pruuk anda koduülesandeid pühapäevaks ja koguni koolivaheajaks.

Koduse töö ülekoormus tuleneb ühelt poolt ülekuhjatud programmidest, teiselt poolt tunnitöö puudustest. Ka soovitatud kärbetega jäävad programmid praegu ikka veel ülekoormatuiks. Uusi õppeplaane püüavad praegu konkretiseerida liiduvabariikide ja üleliidulised pedagoogide, metoodikute, teadlaste komisjonid. Uued

Intervjuu

programmid jõuavad kooli 1980/81. aastal.

Tunnitöö puuduste all ma mõtlen ebaratsionaalselt planeeritud või läbiviidud tundi, kus kulutatakse ülearu palju aega õpilaste rakendamisele, korralekutsumisele, küsimisele, koduste ülesannete kontrollimisele. Käest kadunud aega pole siis tõesti muuga tasa teha kui koduste ülesannetega. Selletõttu on väga oluline õigesti planeeritud ning rangelt plaani järgi läbiviidud tund, samuti õpetaja enda töö enne iga tundi.

Mis puutub koduülesannetesse, siis ka nende andmist tuleb planeerida, mitte jagada neid huupi, siitmaalt siamaani. Põhiprobleemid arutatakse läbi klassis õpetaja juhendusel, koduülesanded kinnistavad juba omandatud või siis arendavad õpilase loovvõimeid.

Ei tohiks anda mahukaid koduseid kirjatöid (raamatust ümberkirjutamine, mahajoonistamine, suurte skeemide-tabelite koostamine), mis sunnivad õpilast pikki tunde istuma. Ikka veel kasutatakse õppetöö huvides vähe raadio- ja telesaateid, telekooli saateidki.

Kodust koormust peavad kontrollima ja koordineerima klassijuhatajad ja direktori asetäitja õppetöö alal. Nende käes peab olema ka kontrolltööde graafik, mida nad vajadusel reguleerivad. Tõsi, aineõpetajad kipuvad teinekord kavaldama, eriti semestri lõpus, maskeerides kontrolltöid tunnikontrollideks ja muudeks kirjatöödeks. Ei tohi unustada, et kontrolltööde reguleerimine on õpilaste pingele ja koormuse reguleerimine, mida tuleb võtta väga tõsiselt.

Pühapäevaks ei ole õige (eriti algklassides) koduülesandeid anda. Kui on tegemist üht nädalatuundi hõlmava ainega ja kui see tund satub esmaspäevale, tuleb paratamatult leppida laupäevase või pühapäevase õppimisega. Muudugi ei keela keegi seda ainet varem ära õppida. Mitmeid nädalatuundi hõlmava aine puhul pühapäevaks koduülesandeid anda on liiast. Koolivaheaeg on õpilase seaduslik puhkeaeg, siis ei õpita kontrolltöödeks ega tehta muid töömahukaid koduülesandeid. Kool, kes selle unustab, talitab valesti. Küll on lubatud ja soovitatugi koolivaheajaks anda vaatlus- ja huviülesandeid.

⊗ Milliseks siis kujunevad üldise keskkooli ajastul üldhariduskooli õppeplaani? Räägime, et keskkool peab noori valmistama ette nii eluks, tööks kui ka kõrgkoolis õppimiseks. Kas on selge, mida nii üks, teine kui kolmas koolilt soovivad (vajavad) lähijärgu- ja kaugtulevikus?

(Järg 2. lk.)

(Algus 1. lk.)

Keskhariduse kvaliteet ei tule iseenesest

Üldhariduskooli õppeplaani töötatakse ümber partei ja valitsuse koolimääruse põhimõtteist lähtuvalt, vabastades nad teisejärgulistest detailidest, tugevades ainetevahelisi ja ainesiseid seoseid, maailmavaatelist suunitlust, süvendades ning avardades polütehnilise ja tööõpetuse suunda, täiustades ning ajakohastades õpetamise meetodikat. Teisejärgulisest vabastamist ei tule tõlgendada teaduslikkusest taganemisena. Ka uued programmid tuginevad teaduslikule alusele, kuid peavad olema õpilaste vaimsele arengule vastavad, s. t. eakohased. Lastevanemate abile loota lihtsalt ei saa. See asetaks õpilased ebavõrdsesse olukorda: mitte iga kooli pole konsultatsioonisuuteline.

Muudatused on eriti vajalikud matemaatikas, füüsikas, keemias ja bioloogias. Nagu eespool öeldud, kohandame üleliidulised (10-klassilise keskkooli) programmid oma 11-klassilisele keskkoolile. Siin tulevad arvesse ka meetoodilised iseärasused. Näiteks õpetame algebrat ja geomeetriat ühise õppeainena. Keemias kasutame ka kohalikku materjali (põlevkivikeemiast). Veel lisanduvad meie programmidesse Eesti NSV geograafia, ajalugu, eesti keel ja kirjandus, mis koos vene keelega lisavadki meie koolile üheteistkümnenda klassi.

Programmi eripära tõttu kasutame oma koolis 75 protsendi ulatuses oma õpikuid. Näiteks matemaatikas ja keemias, loomulikult ka keeltes, kirjanduses, Eesti NSV geograafias ning ajaloos. Muudatusi tuleb nii üleliidulistes kui ka meil koostatud õpikutes — need tuleb vabastada liiga keerulisest ja teisejärgulisest materjalist. Haridustöötajate ettepanekud muudatuste kohta leiavad puhuti teadlastest autorite vastuseisu. Käimasolevas emakeeleväidluses heidetakse ette mõnede grammatikareeglite liigset keerulisust (suur algustäht, sõnade kokku- ja lahkukirjutamine, morfoloogia). Kuid pole õige neid etteheiteid koolile adresseerida. Keelemehed tehku ise enne reeglid klaariks, alles siis nõume koolilt. Kool ei tohigi õpetada muud kui ametlikult kehtivat normatiivset keelt. Muidugi tuleb kindlaks määrata kooli osa. Kool näeks meelsasti, et grammatika tuupimist oleks vähem. Mis kirjandiõpetusse puutub, siis on tööpoolust vaja nii arutluskui loovkirjandit. Ministeerium on eksamikirjandi teemades seda nõuet ka järginud.

Nüüd üldise keskhariduse kvaliteedist. Kas see rahuldab elulisest küljest ja kõrgkooli poolt vaadatuna?

Partei ja valitsuse viimase aja koolimäärused suunavad meid keskhariduse kvaliteeti pisut teisiti hindama, kui oleme seni harjunud. Meie tänane ja homme üldhariduskool peab lõpetajale kaasa andma kindla hulga teadmisi (raudvara!), uute teadmiste vallas iseseisva orienteerumise ning iseseisva töö oskused. Teisiti öeldes — eneseharimise oskused. Ka kõrgkooli astujaile on seda hädasti vaja. Kuid üldhariduslik keskkool ei täida üldise keskhariduse situatsioonis üksnes kõrgkoolikandidaatide ettevalmistaja osa. Uus kvaliteet — see on töö- ja elulähedus, töös ja elus orienteerumiseks vajalikud teadmised ja oskused, iseseisva töö vilumused.

Üldise keskhariduse nõue seab koolile väga vastutusrikka ja raske ülesande: anda keskharidus kõigile, mitte üksnes valikkontingendile. Varemalt oli õpetajal hõlpsam: kui õpilane hakkama ei saanud või ei tahtnud saada, kustutati ta koolikirjadest. Kohustusliku keskhariduse eest tuleb piltlikult öeldes maksta. Kasvõi sellega, et esialgu pole ei koolil ega kodul loota mingit hõipu. Nad peavad kindlustama võimalikult kõigi õpilaste edasijõudmise. Õpetaja kasutada-kasutada on pedagoogilised ja meetoodilised vahendid (üldise keskhariduse oludes tuleb neid varmast täiustada). Sajaprotsendilise edukuse nõuet keegi ei esita, kuid tööd tuleb teha, rakendades kogu pedagoogilist arsenalit.

Kuid õpetaja ja vanemate kõrval vastutab enese harimise eest ka iga õpilane ise. Õpilase vastutuse määr peab kasvama. Seda näeb ette õpilaste omavalitsuslike õiguste ja kohustuste laiendamine, õpilaskomiteede loomine koolides.

Meie kool on traditsiooniliselt reaalkool. Seda näitavad hääletavad väärtusi kujundavad ained on esindatud ebapiisavalt, mistõttu õpilase (lõpetanu) teadmised inimesest, inimestevahelistest suhe-

test — millele peakski tuginema eneseanalüüs, enesekasvatus, samuti kõlbelisus ning üldse iseloom — jäävad ebapiisavaks. Veel on meie kool justkui sootu õpilase kool, õppeainete süsteem ja õpetamise metoodika ei pea silmas poiste ja tüdrukute soolisi iseärasusi. Kas on loota nihkeid?

Ei vaidle vastu, reaalkallak domineerib tugevasti. Meil on teadus- ja tehnikarevolutsiooni ajastu. Koolis kajastuvad elu vajadused. Mingid nihked hakkavad siiski elus aset leidma, niisiis peab neid arvestama ka koolis. Püüd vaimsete, sotsiaalsete ja, kui soovite, hingeliste väärtuste poole. Kool saab sellele reageerida nn. esteetiliselt tsükli avaramisega. Ja kusagilt tuleb selletõttu järele anda — ilmselt ikkagi reaalkallakust. Ongi juba järele antud. Õppeplaan on tänaseks täienenud ühiskonnaõpetuse, õiguse alustega, isikliku hügieeni kursuse (seksuaalkasvatus on selles sees) võrra, lisaks fakultatiivselt pedagoogika ja psühholoogia aluste õppimine. Eetika ja esteetika kursused praegustesse õppeplaanidesse ei mahu, ent vaevast me suudame ette kujutada kunstija muusikaõpetust, samuti kirjandustunde, mis nii või teisiti nõid probleeme ei puudutaks. Õpetamine ja kasvatamine on oma olemuselt kompleksne protsess, mida peavad kõik ained silmas pidama, iga aine mõjutab seda tervikut oma spetsiifikaga.

Näiteks võiks esimesel pilgul arvata, mis on tööõpetusel ühist eetika või esteetikaga. Kuid nii tõsisesuhtumine, tööobjekti kujundamine, töökohta korrahoold, kui ka suhtumine töökaaslastesse, sotsialistlikku omandisse on seotud nii eetika kui esteetikaga. Nagu looduskaitses loodusõpetuseski. Praegu töötatakse ümber isikliku hügieeni (seksuaalkasvatuse) programmi, rõhutades veelgi rohkem eetilist aspekti.

Vajakajäämised üldprogrammis teeme osati tasa fakultatiivkursustega, kunsti-, muusika- ja tantsuklassidega. Samuti klassi- välise ringidega.

Kas on ikka sootu õpilase kool? Sellele väitele võib vastu seada diferentseeritud kehalise kasvatuse, tööõpetuse, seksuaalkasvatuse ja ka fakultatiivsed kursused.

Etteheide peab teatud määral paika klassiväliselt (eriti pioneeri-) tööd vaadates. Teatavasti põhjustab ühekülgne õpetajaskonna (juhendajate) feminiseerumine. Mis seals muud, kui mehed kooli! Mõningat lootust annab õpilaste omavalitsusliku tegevuse (ise tegemise) hoogustamine koolides. Peab tõmbama rohkem vanemate klasside noormehe nii pioneeri kui oktoobrilaste juhtideks.

Muudes ainetundides on sooline diferentseerimine komplitseeritum, kuid täiesti võimalik.

Näiteks võib kirjandusõpetaja arvestada (peabki arvestama) lugemise ning omaloomingu juhendamisel poiste ja tüdrukute erinevusi, respektseerida individuaalset, läbitunnutatud ja põhjendatud vaatenurka kirjandus- ja elunähtustele. Tuleb vahet teha iseteadvuse, ninatarkuse ja põhimõtete vahel.

On olemas erikoolid andekatele, muusika- ja kunstiklassid, spordikoolid eeldustega lastele, vähem andekale pole aga midagi peale järeleaitamistundide. Kas ei võiks koolide juures (vanemate kulul) tegutseda vähemvõimekate matemaatika-, võimlemis- ja lauluringid, kus see osa lapsi võiks end arendada?

Ringide töös ei ole määrav ainult andekus, sest lapse andekus on suhteline mõiste. Lapseas on paljud anded alles leidmata ja arendamata. Ja harva leidub päris andetut last, igaühes on mingid võimed peidus ning kooli ja kodu ülesanne on need üles leida. Näiteks on erinevate kunstitehnikatega võimalik pakkuda igale lapsele huvi ja võimeid arendavat kunstilist tegevust. Kes pole joonistuses tugev, võib olla edukas aplikatsioon- või mõnes muus tehnikas. Samuti on arendatav muusikaline kuulmine, mistõttu me ei tõrju vähesem muusikakuulmisega lapsi muusikalisest tegevusest kõrvale. Nad laulavad kaasa oma klassi kooris, võtavad osa rütmiõpetusest. Mingil juhul ei tohi last halvustada, kui tal ei tule välja, vaid julgustada, õpetada muusikat mõistma ja armastama.

Kehalises kasvatuses on meil rakendatud mitmeid organisat-

sioonilisi vorme. Suurtres koolides töötavad kõrvuti normaal- ehk üldrühmadega nn. terviserühmad, kus tervisehäirete või kehalise arengu häiretega lapsed saavad kaasa teha.

Vanemad ja ka kooliõpetajad kurdavad kehalise kasvatuse «vetekaniseerimise» üle. Kõik tunnid kuluvad VTK normatiivide täitmise eeltreeninguiks. Liiale läheb ehk ka eri spordialade tehnikate õpetamine. Tervisespordi aladele ei jätku vajalikku aega. Uusi spordialasid tuleb aga juurde. Tüüpprogrammid on küll üleliidulised, kuid me teeme omalt poolt programmidesse teatud korrigeerivaid üldist kehalist arengut võimaldavate alade suunas, võimalikult kogu õpilaskonda silmas pidades.

Väljapääs ei ole eri ringide organiseerimises vähemvõimekale, mis oleksid omalaadi järeleaitamise vormid, vaid just tunnitöö mitmekesistamises. Ning seda kõigi programmiainetes.

Millal kehtestatakse viiepäevane koolinädal?

Seda ei oska ma öelda, kuigi kuulun ise algklassides viiepäevase nädala pooldajate hulka. Praegune ühtne koolisüsteem näeb ette 6-päevase õpinädala.

Nagu te teate, kestab pedagoogilises ja üldajakirjanduses selleltemaalne poleemika. Siin-seal katsetatakse koolis viie päevaga toime tulla. Ajaleht «Nõukogude Õpetaja» avaldas «Literaturnaja Gazeta» artikli Lipetski viie päeva eksperimendist, mille puhul edasijõudvatel õpilastel on kaks puhkepäeva, mahajäänutel aga varupäev järeleõppimiseks.

Ka meil on viiepäevast koolinädalat katsetatud, seda Tallinna 21. ja Pärnu linna koolides. Meie eksperimendi puhul jääb laupäev vabaks ka õpetajal, kelle koormus (eriti algklassides) on suur.

Sotsiaalpedagoogiliselt oleks viiepäevane tööndal koolis õige, see seoks lapsi tugevamalt kodus. Vanemates klassides annaks asi ainult siis korraldada, kui õpilaste-õpetajate suvevaheajaga sel otstarbel lühendada või jätta õpilased kooli pikaks päevaks (pikema lõunavaheajaga, millal puhatakse, mängitakse või sporditakse; koolis antakse kaks einet). Siis kaoks ära koduse õppetöö vajadus.

Paraku ei ole selleks veel kõiki tingimusi. Küsimus on mõtlemist ja plaanimist väärt.

SILVIA VISSAK